

Prof. dr hab. Jerzy Węclawski

Lublin, 5.11.2022 r.

Katedra Bankowości i Rynków Finansowych

Wydział Ekonomiczny

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

### **Recenzja**

rozprawy doktorskiej mgr Magdaleny Palecznej-Sareńczy pt. „Ryzyko braku zgodności banków na rynku kredytów konsumenckich w Polsce – ujęcie ekonomiczne i prawne”

(promotorzy: prof. dr hab. Krzysztof Jajuga,  
prof. UW r dr hab. Edyta Rutkowska-Tomaszewska)

#### **1. Zasadność wyboru tematyki pracy**

Działalność banków, szczególnie w okresie kilkudziesięciu ostatnich lat, jest poddawana coraz ściślejszej regulacji w formie norm prawnych często pierwotnie opracowywanych w skali ponadnarodowej a następnie implementowanych do systemów prawa krajowego. To zacieśnianie regulacji ciągle pozostawia jednak bankom określony zakres swobody w sferze organizacyjnej i operacyjnej narażając je i ich klientów a w konsekwencji cały system finansowy na określone ryzyka. Szczególne znaczenie w tym kontekście ma kwestia nieprzestrzegania przez banki przepisów prawa oraz przyjętych w danym okresie przepisów, dobrych praktyk i norm etycznych. Podejmując badania w tym obszarze Doktorantka zidentyfikowała ważny i aktualny problem wymagający eksploracji naukowej. W szczególności należy docenić ścisłe połączenie w pracy dwóch rodzajów analizy – prawnej i ekonomicznej, pozwalające na kompleksowe podejście do problemu wprowadzania norm prawnych regulujących działalność banków. Oparte jest ono na logicznej sekwencji zdarzeń: analizy braku zgodności banku w ujęciu prawnym – wpływu tego stanu rzeczy na jego sytuację finansową – zarządzania ryzykiem braku zgodności banku. Takie określenie tematyki badań uważam za w pełni zasadne w aspekcie przeprowadzania badań naukowych dla potrzeb postępowania o nadanie stopnia naukowego doktora.

#### **2. Zakres badań, cele pracy i zastosowana metodyka**

Zakres przedmiotowy i przestrzenny pracy został ograniczony do problemu ryzyka braku zgodności banków na rynku kredytów konsumenckich w Polsce. Uważam to za podejście w pełni uzasadnione ze względu na jednoznaczne wyodrębnienie tego segmentu klientów i tworzonych w odniesieniu do niego regulacji normatywnych. Przemawia za tym także brak w na-

szym kraju badań w tym zakresie, a z drugiej strony szereg sygnałów z rynku o pojawiających się nieprawidłowościach. Zakres podmiotowy badań obejmuje banki akcyjne mające siedzibę w Polsce, a w pewnym zakresie także firmy pożyczkowe. Jest to uzasadnione, gdyż wskazane banki mają decydujący udział w sektorze bankowym, a z drugiej strony objęcie badaniami banków spółdzielczych byłoby utrudnione ze względu na ich znaczną liczbę. Można by oczywiście rozważyć uwzględnienie w badaniach dwóch banków zrzeszających, które wykonują określone funkcje usługowe i kontrolne na rzecz banków spółdzielczych. Zakres czasowy analizy obejmujący lata 2015-2021 został określony prawidłowo biorąc pod uwagę kształtowanie nowej architektury regulacyjnej po kryzysie finansowym, zwiększenie intensywności interwencji organów i instytucji publicznych reagujących na nieprawidłowości w segmencie kredytów konsumenckich oraz działania dostosowawcze samych banków.

Doktorantka sformułowała 3 problemy badawcze i odpowiadające im cele pracy:

- 1) wskazanie, że ryzyko braku zgodności banków występuje na rynku kredytów konsumenckich w Polsce i musi być ono zarządzane niezależnie od ryzyka braku zgodności istniejącego ogólnie w banku,
- 2) wyodrębnienie obszarów braku ryzyka zgodności banków w zakresie kredytów konsumenckich w Polsce,
- 3) zaproponowanie metod oceny tego ryzyka, które mogą być wykorzystane w praktyce przez banki i instytucje pożyczkowe.

Zastosowana w pracy metodyka badań została dostosowana do celów i zakresu przedmiotowego pracy. I tak, w oparciu o metodę ekonomicznej analizy prawa przedstawiono odnośne regulacje zawarte w przepisach prawa unijnego i polskiego. Do analizy rynku kredytów konsumenckich i identyfikacji nieprawidłowości związanych z ich udzielaniem zastosowano odpowiednio metody analizy statystycznej i opisowej. Uzyskane w ten sposób informacje stanowiły właściwy punkt wyjścia do oceny ryzyka braku zgodności banków i firm pożyczkowych w oparciu o dwie autorskie metody, tj. mapę ryzyka i ocenę punktową ryzyka.

Wskazane powyżej komponenty – zakres, cele i metody badawcze – są spójne i merytorycznie uzasadnione, co pozwala na pozytywną ocenę podstaw metodycznych rozprawy.

### **3. Układ pracy i zawartość merytoryczna rozdziałów**

Praca jest dość obszerna, liczy 285 stron, co biorąc pod uwagę zakres przeprowadzonych w niej analiz prawnych i ekonomicznych należy uznać za zasadne. Struktura wewnętrzna oparta jest na 5 rozdziałach. Ich sekwencja jest prawidłowa i prowadzi od rozważań ogólnych na temat ryzyka, przez szczegółowy opis ryzyka braku zgodności, do analizy rynku kredytów

konsumenckich i identyfikacji badanego ryzyka, a zwieńczona jest prezentacją zastosowania dwóch autorskich metod służących do jego oceny.

W rozdziale pierwszym przedstawiono zagadnienia związane z definiowaniem ryzyka, a w szczególności ryzyka bankowego, jego klasyfikacje oraz zarządzanie tym ryzykiem. Zasadnie szczególną uwagę zwrócono na te rodzaje ryzyka bankowego, które pozostają w ścisłym związku z ryzykiem braku zgodności banku. Omówienie wskazanych problemów oparte jest na obszernym przeglądzie reprezentatywnej literatury przedmiotu, dokumentach Bazylejskiego Komitetu Nadzoru Bankowego, dyrektywach i rozporządzeniach unijnych oraz aktach prawa krajowego. Uważam, że Doktorantka wykazała się dobrą wiedzą we wskazanych zakresach oraz umiejętnością syntetycznej prezentacji problemów istotnych z punktu widzenia tematu i celów pracy.

Rozdział drugi poświęcony jest ryzyku braku zgodności banku. Jest to najobszerniejszy rozdział pracy (87stron), co jest jednak zasadne, gdyż dotyczy problematyki będącej podstawą badań w recenzowanej pracy. Tok wywodu pozostaje przy tym klarowny poprzez uporządkowanie treści w 9 podrozdziałach o dalszej strukturze wewnętrznej. Za zasadne uważam rozpoczęcie rozważań w tym zakresie od przedstawienia efektów prac Komitetu Bazylejskiego, który na przestrzeni ostatnich kilku dziesięcioleci wypracował szereg norm, zasad i dobrych praktyk nadzorczych i przyczynił się do ich upowszechnienia w skali ponadnarodowej. Co więcej dokonuje systematycznej weryfikacji swoich propozycji pod wpływem zmieniającej się sytuacji gospodarczej i proponuje nowe rozwiązania. Jak słusznie wskazuje Doktorantka, to w tej instytucji przed bez mała 20 laty podjęto pierwsze prace nad ryzykiem braku zgodności banków. Dalszy tok rozważań w rozdziale drugim konsekwentnie prowadzi do omówienia regulacji unijnych i ich implementacji w krajach członkowskich UE. Dokonany następnie krytyczny przegląd polskich regulacji dotyczących ryzyka braku zgodności banków uważam za ważny przyczynek do poznania stanu prawnego i jego implikacji dla postępowania banków. Przedstawione w tym miejscu kwestie definiowania ryzyka braku zgodności banków, analiza podejścia do niego przez te podmioty, powiązanie go z innymi rodzajami ryzyka bankowego, konsekwencje ekonomiczne i nieekonomiczne braku uwzględniania przez banki ryzyka braku zgodności, sposobów zarządzania nim należy uznać za kompletne z punktu widzenia postawionych w pracy problemów badawczych. Przeprowadzone w tym rozdziale rozważania są dobrze osadzone w literaturze przedmiotu, źródłach prawa, informacjach pochodzących z banków i od regulatorów ich działalności przez co mają istotne walory poznawcze, identyfikują występujące różnice i braki w regulacjach, a przez to stwarzają pod-

stawy do zaproponowania rozwiązań doskonalących, co też ma miejsce w dalszej części pracy.

Rozdział trzeci poświęcony został rynkowi bankowych kredytów konsumenckich i pożyczek udzielanych przez firmy pożyczkowe w Polsce w latach 2015-2021. Zakres analizy w odniesieniu do banków komercyjnych uważam za dość wąski. Brakuje w szczególności informacji o strukturze przedmiotowej i podmiotowej działalności kredytowej oraz drugiej stronie rynku – kredytobiorcach. W tym krótkim rozdziale (16 stron) analizy statystyczne zajmują stosunkowo niewiele miejsca a zamieszczono dość obszernie rozważania dotyczące strony prawnej kredytu i pożyczki.

Przedmiotem rozważań w rozdziale czwartym jest problem identyfikacji ryzyka niezgodności banków w zakresie kredytów konsumenckich. Uwzględniając różne ograniczenia i kierując się przyjętymi kryteriami Doktorantka do szczegółowych badań zaklasyfikowała 10 podmiotów, czyli ok. 1/3 banków komercyjnych licencjonowanych w Polsce. Próba ta, biorąc pod uwagę znaczenie rynkowe zaliczonych do niej instytucji, jest wystarczająca dla identyfikacji problemów związanych z ryzykiem niezgodności w odniesieniu do kredytów konsumenckich. Badaniami objęto także 10 firm pożyczkowych. Przeprowadzone w odniesieniu do tych podmiotów analizy wewnętrznych metod identyfikacji ryzyka braku zgodności oraz nieprawidłowości w stosowanych przez nie praktykach rynkowych pozwoliły na zaproponowanie zmiennych do mapy ryzyka braku zgodności banków, która w mojej opinii stanowi istotny wkład o charakterze metodycznym i aplikacyjnym wniesiony przez Doktorantkę. Zaprezentowane w rozdziale 4 informacje wskazują przy tym, banki zobligowane formalnie do zajmowania się ryzykiem braku zgodności stosują różne podejścia i procedury, unikają upubliczniania informacji, czy nawet ich udostępniania do celów badawczych, jak to miało miejsce w odniesieniu do Doktorantki. Zmusiło ją to do przeprowadzenia samodzielnej identyfikacji ryzyka braku zgodności bank w odniesieniu do kredytów konsumenckich. Takie podejście badacza należy docenić, ale jednocześnie trzeba mieć świadomość, że nie pozwala ono na uwzględnienia pełnego zakresu zmiennych i przeprowadzenie kompleksowej analizy. Tymczasem zaprezentowane w pracy informacje np. o karach nakładanych na banki za stosowanie niedozwolonych praktyk w umowach jednoznacznie wskazują na występowanie w sektorze bankowym problemów z przestrzeganiem zgodności.

W rozdziale piątym Doktorantka przedstawiła opracowane przez siebie dwie metody oceny ryzyka braku zgodności w zakresie kredytów konsumenckich – mapę ryzyka i ocenę punktową ryzyka oraz ich zastosowanie. Zaletą pierwszej z nich jest duża elastyczność zastosowania, gdyż umożliwia poszerzanie zakresu wprowadzanych zmiennych, zarówno w zakresie

szacowania prawdopodobieństwa wystąpienia zdarzenia objętego ryzykiem, jak i skutków jego zaistnienia. Dzięki skalowaniu wysokości ryzyka metoda ta pozwala także na monitorowanie jego potencjalnych następstw. Druga metoda opiera się na średniej ważonej wartości przyjętych w niej zmiennych. Korzystając z pierwszej z tych metod Doktorantka dokonała oceny ryzyka zgodności w odniesieniu do wybranej grupy banków a druga posłużyła do oceny ryzyka zgodności firm pożyczkowych. Obiektywne problemy z uzyskaniem informacji od badanych podmiotów i innych instytucji wpłynęły z jednej strony na konieczność ograniczenia uwzględnionych do obliczeń zmiennych, a z drugiej niewątpliwie na uzyskane wyniki, zwłaszcza w odniesieniu do firm pożyczkowych i prezentują jedynie przybliżony obraz sytuacji. Badania przeprowadzone dla potrzeb rozprawy stanowią jednak dobry punkt wyjścia do dalszych analiz będących ich przedmiotem problemów. Pozwalają także na sformułowanie wniosku, że potrzebne są dalsze działania regulacyjne zapewniające większą transparentność postępowania kredyto- i pożyczkodawców w celu podniesienia ochrony interesów klientów.

#### **4. Strona formalne pracy**

Strona formalna pracy jest generalnie zgodna z przyjętymi dla tego typu opracowań wymaganiami. Rozprawa jest zasadniczo napisana prawidłowo pod względem stylistyczno-językowym, chociaż zdarzają się w tekście powtórzenia treści. Prawidłowo stosowane są standardy dotyczące powoływania źródeł. Zdarzają się jednak błędy, jak dwukrotne występowanie w rozdziale 4 dwóch podrozdziałów 4.3 i punktów 4.3.1, braki mian wartości w tabeli 3.2, błędy w formatowaniu tekstu związane z jego podziałem między strony, nieliczne błędy literówkowe. Niedociągnięcia te mają jednak małą wagę i nie wpływają na pozytywną ocenę zawartości merytorycznej rozprawy.

#### **5. Konkluzja**

Zaprezentowane w pracy wyniki badań dotyczących braku zgodności banku w zakresie kredytu konsumpcyjnego mają w skali krajowej walor nowatorski. Pozwoliły nie tylko na identyfikację przyczyn i różnych rodzajów nieprawidłowości występujących w tym zakresie, ale przede wszystkim na sformułowanie wniosków dotyczących metod identyfikacji i oceny tego ryzyka oraz zarządzania nim. Wyniki badań mają znaczenie praktyczne zarówno dla regulatorów rynku i innych instytucji odpowiedzialnych za ochronę interesów konsumentów, jak i samych banków i firm pożyczkowych wskazując im rodzaj problemów i konieczność ich rozwiązywania w ramach wewnętrznych procedur zarządzania ryzykiem. Doktorantka wykazała dobrą wiedzę z zakresu badań i w umiejętny sposób połączyła w pracy 3 elementy: rozważania o charakterze teoretycznym, badania empiryczne oraz kwestie metodyczne. Świadczy to pozytywnie o opanowaniu przez nią warsztatu naukowego i zdolności do komplekso-

wego podejścia do problemu badawczego. Dzięki temu wniosła istotny wkład poznawczy do nie eksplorowanej dotychczas szerzej problematyki zarządzania ryzykiem braku zgodności w bankach działających w Polsce.

Rozprawa doktorska mgr Magdaleny Palecznej-Sareńczy pt. „Ryzyko braku zgodności banków na rynku kredytów konsumenckich w Polsce – ujęcie ekonomiczne i prawne” spełnia w mojej ocenie wymagania określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r., poz. 1668 ze zm.). Na tej podstawie występuję do Rady Naukowej Dyscypliny Ekonomia i Finanse Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu o jej przyjęcie jako pracy doktorskiej w dziedzinie nauki społeczne, w dyscyplinie ekonomia i finanse oraz dopuszczenie do publicznej obrony.



prof. dr hab. Jerzy Węclawski